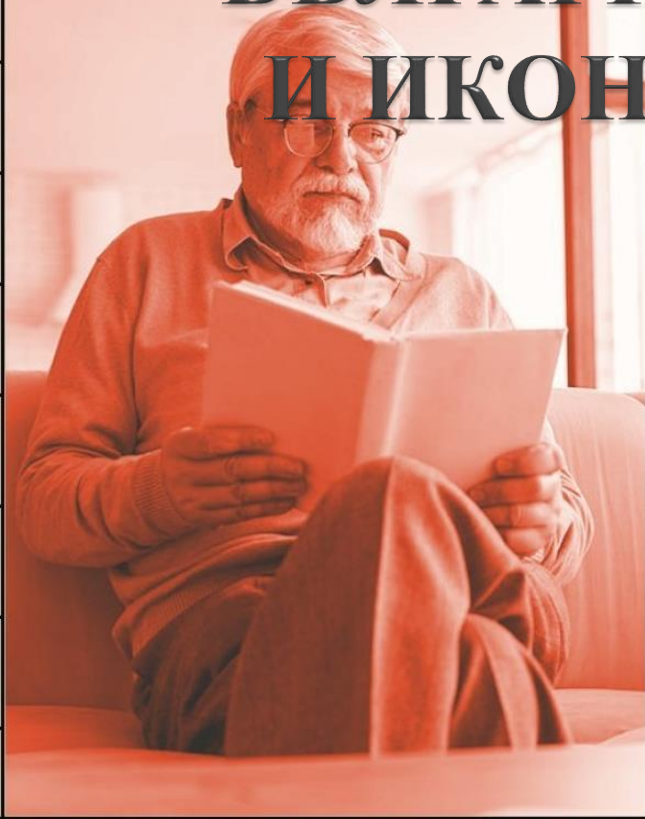
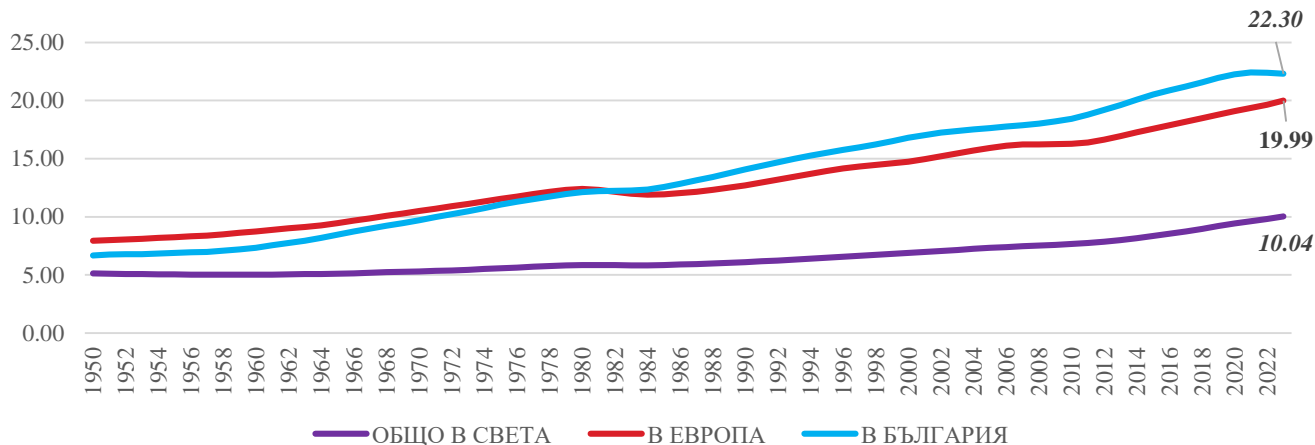

АКТИВНОТО СТАРЕЕНЕ В БЪЛГАРИЯ: ЗДРАВНИ, СОЦИАЛНИ И ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ

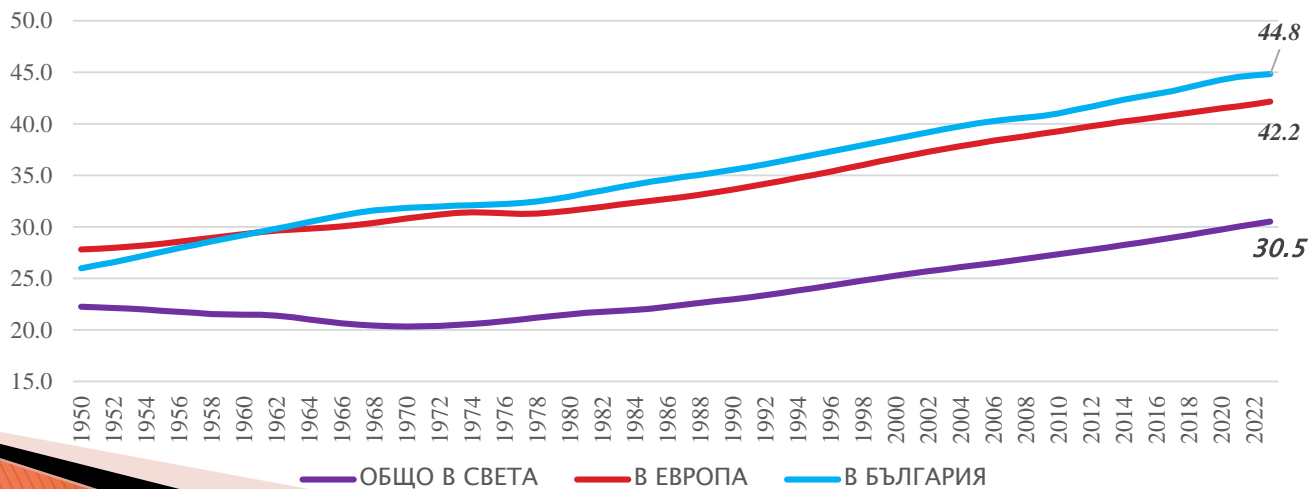

ДЕМОГРАФСКАТА КАРТИНА В СВЕТА, ЕВРОПА И БЪЛГАРИЯ

ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА 65 И ПОВЕЧЕ ГОДИНИ (1950-2023)

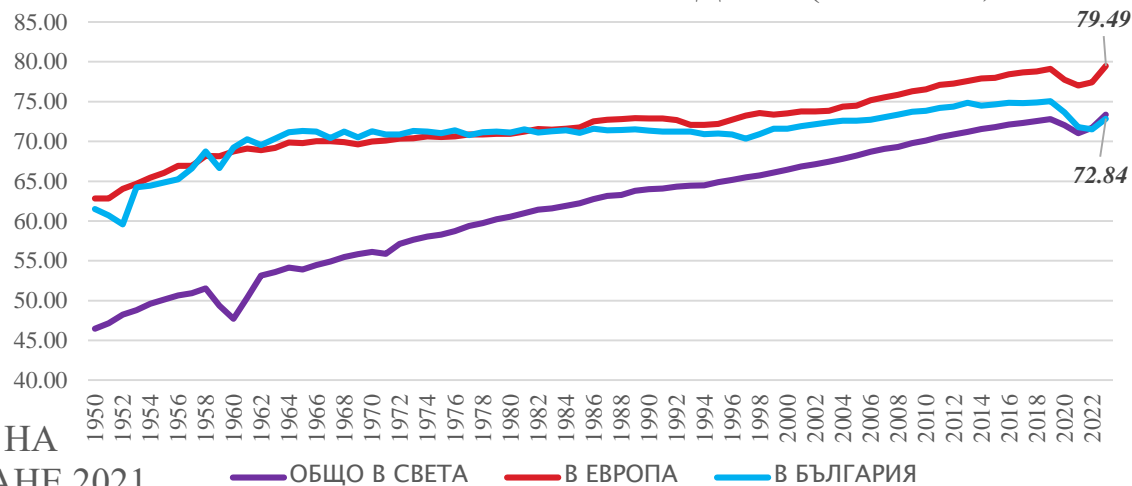

МЕДИАННА ВЪЗРАСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО (1950-2023)

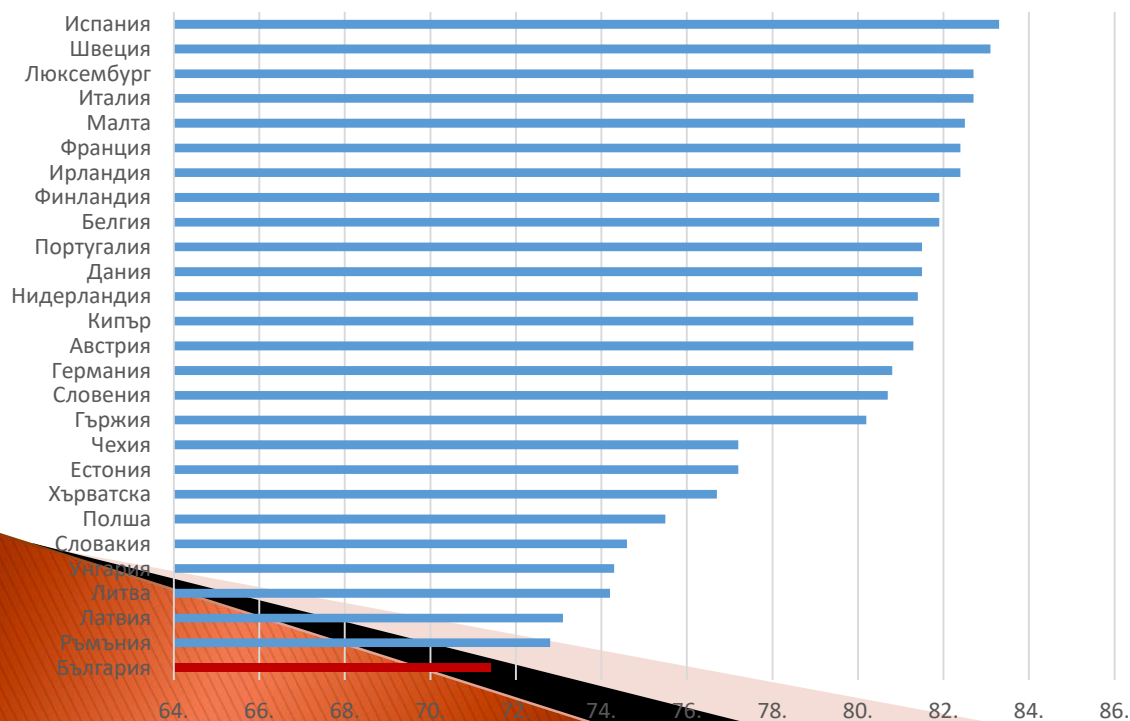

ДЕМОГРАФСКАТА КАРТИНА В СВЕТА, ЕВРОПА И БЪЛГАРИЯ

СРЕДНА ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРЕДСТОЯЩИЯ ЖИВОТ ПРИ РАЖДАНЕ (1950-2023)

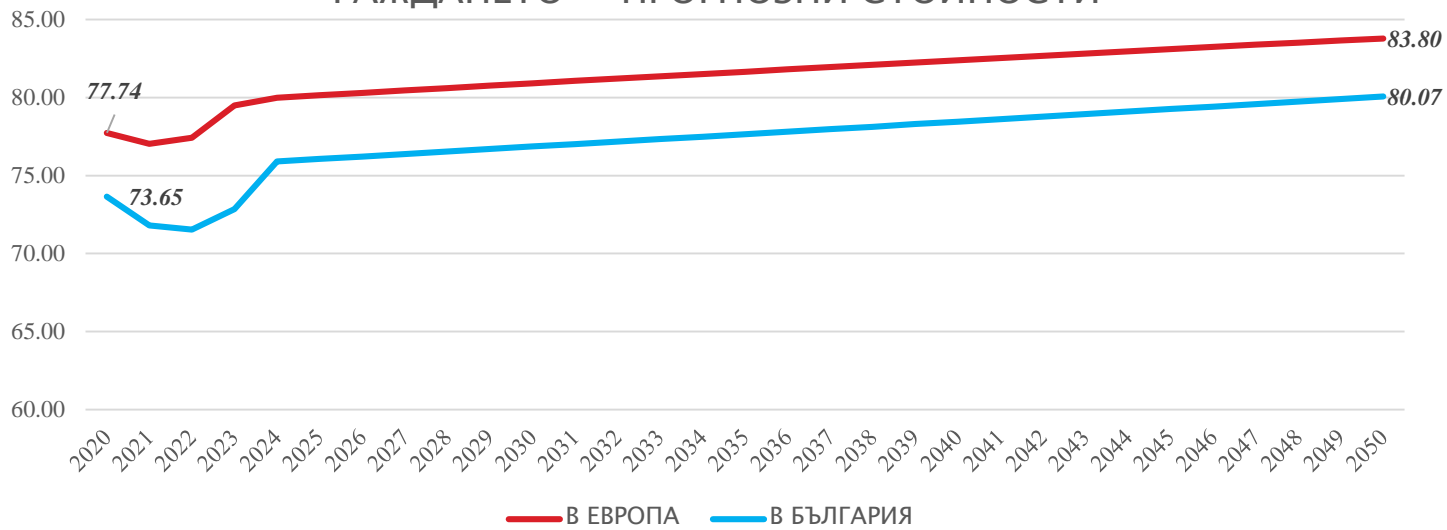

СРЕДНА ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРЕДСТОЯЩИЯ ЖИВОТ ПРИ РАЖДАНЕ 2021

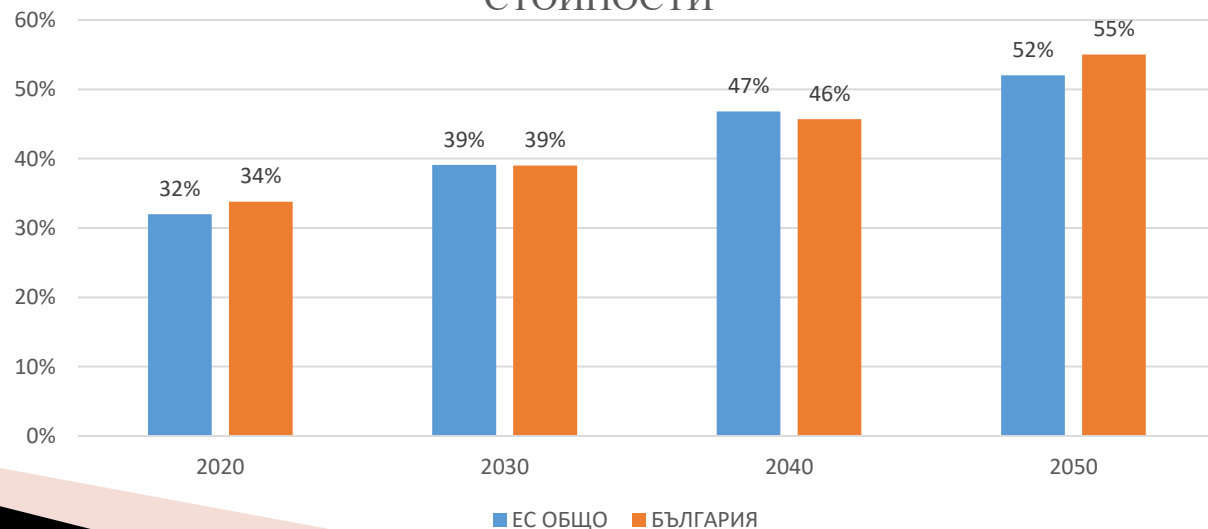

КАКВИ СА ПРОГНОЗИТЕ?

СРЕДНА ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРЕДСТОЯЩИЯ ЖИВОТ ПРИ РАЖДАНЕТО – ПРОГНОЗНИ СТОЙНОСТИ

КОЕФИЦИЕНТ НА ЗАВИСИМОСТ В СТАРИТЕ ВЪЗРАСТИ (ЛИЦА НА 65 И ПОВЕЧЕ ГОДИНИ КЪМ ЛИЦЕ НА ВЪЗРАСТ 16-64 ГОДИНИ)- ПРОГНОЗНИ СТОЙНОСТИ

КОИ СА ВЪЗРАСТНИТЕ ХОРА?

- ▶ ООН счита за възрастни лицата над 60 или 65 години;
- ▶ СЗО приема, че в развитите страни възрастните хора са на възраст над 65г. (обичайната пенсионна възраст)
- ▶ ЕК – възрастни – над 65г., много възрастни – над 85г.
- ▶ В зависимост от поставените цели, могат да се изследват различни възрастови кохорти.

ПРОМЕНИ ВЪВ ВЪЗРАСТОВАТА СТРУКТУРА – ВЪПРОСИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Към обществото

- Работна сила и продуктивност
- Социална защита и пенсионни системи
- Здравни системи
- Грижи за възрастни хора
- Публични разходи
- Неравенство и бедност
- Нужда от нови услуги и пазари

На индивидуално равнище:

- Решение за напускане на пазара на труда
- Гъвкаво пенсиониране
- Трудова заетост след пенсиониране
- Финансова сигурност и независимост
- Междупоколенчески връзки и подкрепа в семействата
- Доброволчество
- Участие в социалния живот и социални мрежи
- Физическо и ментално здраве
- Учене през целия живот
- Достъп и използване на ИКТ

АКТИВНО СТАРЕЕНЕ

- Терминът „активно стареене” е предложен от Световната здравна организация в края на деветдесетте години на ХХ век.
- Активното стареене е процес на оптимизиране на възможностите на възрастните за достъп до здраве, сигурност и участие в различни социално-икономически дейности.
- Чрез термина „активно” СЗО изразява визията си на възрастните хора да бъдат предоставяни възможности за участие в социални, икономически, културни, обществени и духовни дела.
- Терминът има по-широко значение от физическа активност или участие в пазара на труда.
- Активното стареене се разглежда както за отделния индивид, така и за съвкупности от хора

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА АКТИВЕН ЖИВОТ НА ВЪЗРАСТНИТЕ ХОРА В БЪЛГАРИЯ 2019-2030

- **СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ** - създаване на условия за активен и достоен живот на възрастните хора чрез осигуряване на равни възможности за пълноценното им участие в икономическия и социалния живот на обществото.
- **ПРИОРИТЕТИ:**
 - Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на заетостта
 - Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на участието в обществото
 - Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на самостоятелния живот
 - Създаване на капацитет и благоприятна среда за активен живот на възрастните хора на национално и регионално ниво

ИНДЕКС НА АКТИВНО СТАРЕЕНЕ

ЗАЕТОСТ

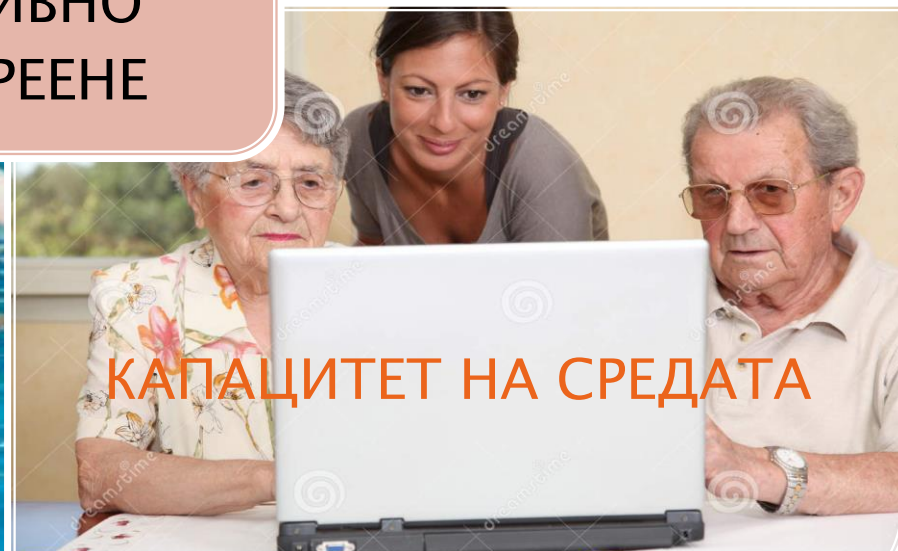

УЧАСТИЕ В СОЦИАЛНИЯ ЖИВОТ

ОБЩ ИНДЕКС НА
АКТИВНО
СТАРЕЕНЕ

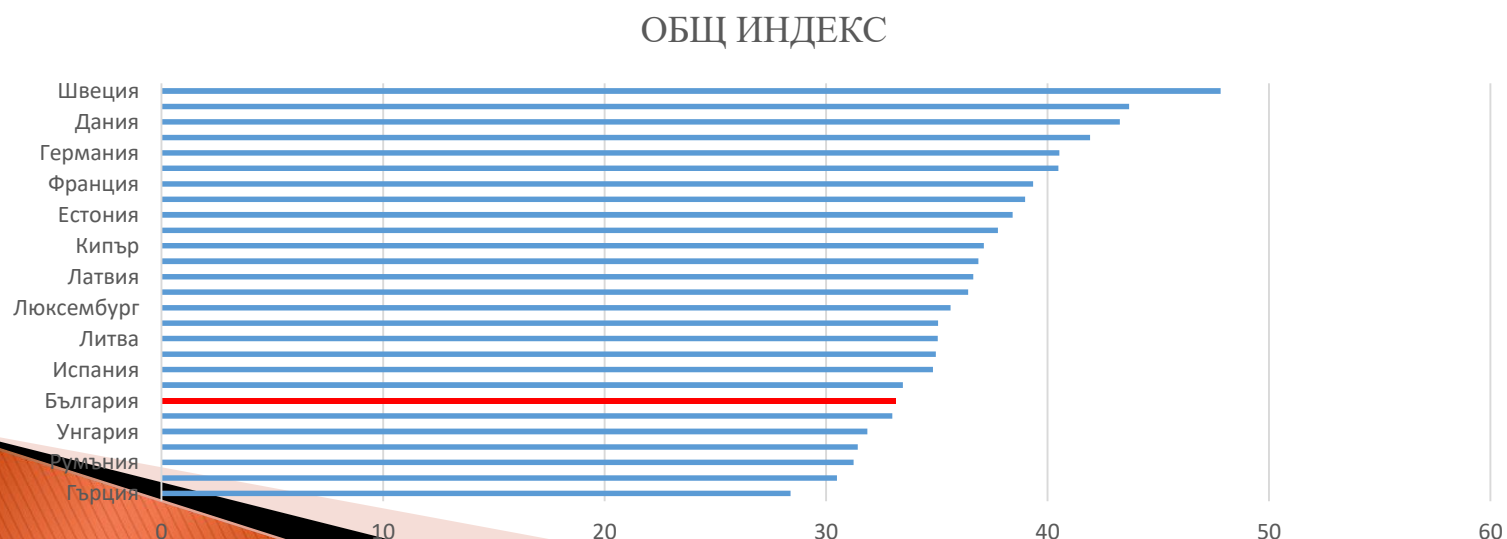
НЕЗАВИСИМ ЖИВОТ

КАПАЦИТЕТ НА СРЕДАТА

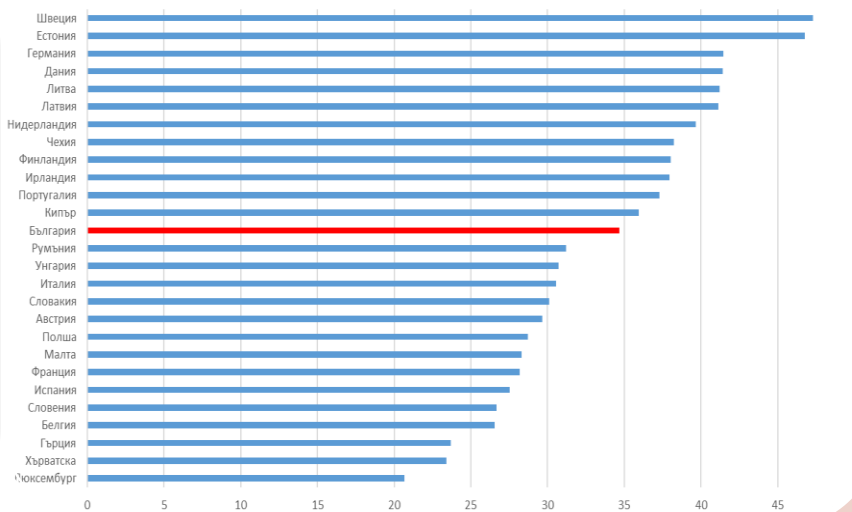
ИНДЕКС НА АКТИВНО СТАРЕЕНЕ

- Направен е сравнителен анализ на Индекса на активно в държавите от ЕС – общо и по групи индикатори.
- Ниската позиция на България е поради много слабото участие на възрастните хора в **социалния и политическия живот**.
- Населението над 55 години у нас се отличава в по-голяма степен с **бедност**, с **ниска физическа активност**, с **ограничен достъп до медицински грижи и услуги**, с **ниска грамотност по отношение на информационните технологии**, както и с **живот в небезопасна среда**.

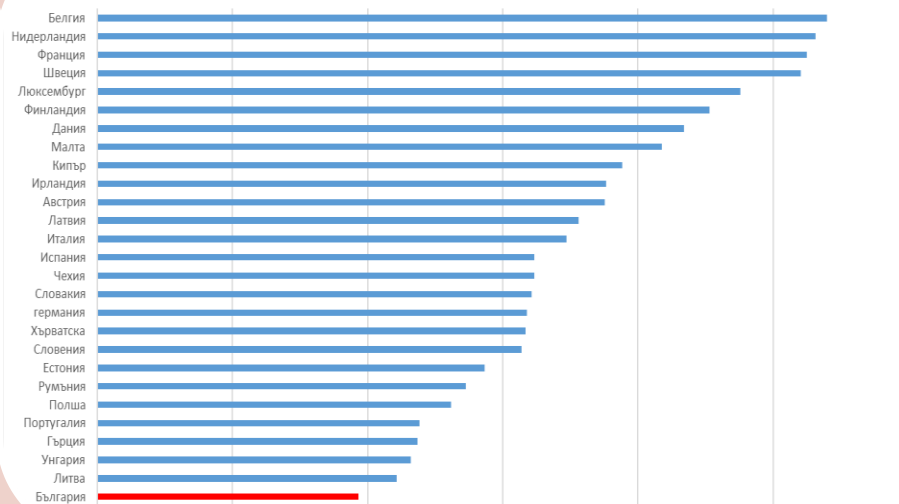

ИНДЕКС НА АКТИВНО СТАРЕЕНЕ 2020

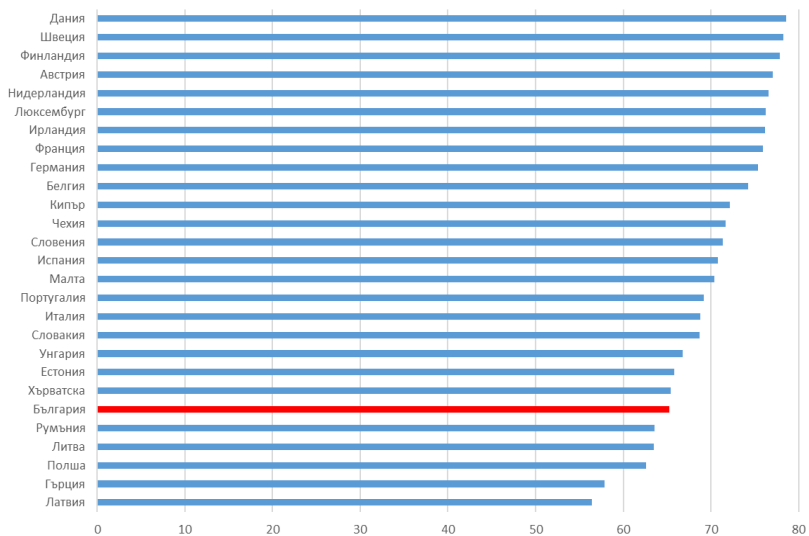
Заетост

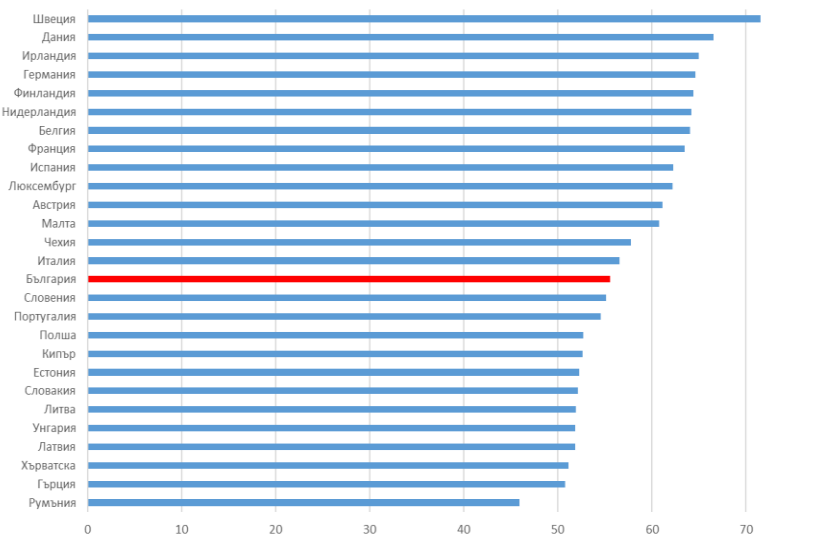
Участие в социалния живот

Независим живот

Капацитет на средата

ЗДРАВНИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА АКТВНОТО СТАРЕЕНЕ

- На база данни от изследването SHARE са анализирани здравният статус и достъпът до медицински грижи и услуги на лицата на 55 и повече години.
- Оценени и анализирани са общо и по специфични подсъвкупности обобщаващи измерители на здравното състояние, както и индикатори, свързани с физическото здраве, като:
 - Самооценка на здравословното състояние
 - Наличие и брой на хронични заболявания
 - Наднормено тегло и затлъстяване
- Чрез анализ на възможностите за достъп до медицински грижи на старите хора и качеството на медицински грижи се доказва, че процентът на анкетираните, които не посещават зъболекар или не се консултират с медицинско лице, е висок. От една страна това би могло да означава **неглижиране на собственото здраве и липса на здравна култура**, от друга – възможно е част от тях да **нямат достъп** до здравни грижи и услуги

ЗДРАВНИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА АКТИВНОТО СТАРЕЕНЕ

- Въз основа на актуални данни от 2020г са разкрити закономерности, свързани със самооценката на здравното състояние по време на пандемията от COVID-19, както и отражението на изолацията върху менталното здраве на възрастните хора, върху достъпа до здравеопазване и медицински грижи:
 - през лятото на 2020 г. възрастните хора у нас **не са били засегнати** в голяма степен от достъпа до медицински грижи и услуги;
 - **няма значими промени** в менталното им здраве;
 - пандемията и социалната изолация е оказала по-силно влияние върху психическото здраве на жените, отколкото на мъжете;
 - резултатите свидетелстват за **дисциплинираност и изпълнение на предписанията от здравните власти** сред населението на 55 и повече години.

СОЦИАЛНИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА АКТИВНОТО СТАРЕЕНЕ

- На база данни от седма вълна на изследването SHARE:
 - потвърди се изводът на база анализа на AAI, че възрастните хора у нас имат **силно ограничено** участие в политическия и социален живот;
 - по отношение на качеството и удовлетвореността от живота се очертават ясно изразени различия между отделни социално-демографски групи. Като цяло мъжете, семейните, по-младите и по-образовани лица имат по-голяма удовлетвореност и по-високо качество на живот.
 - голяма част от лицата на 55 и повече години **не участват в никакви дейности**. Ако участват в дейности, те по-скоро предпочитат индивидуални, а не колективни;
 - участието в различни дейности, и особено в колективни, оказва значимо **благоприятно влияние** върху измерителите на качеството и удовлетвореността от живота, самооценката на здравословното състояние и когнитивните умения;
 - тези резултати подкрепят идеите в Стратегията за активно стареене, а именно да се осигуряват възможности **за участие на възрастните хора в обществения живот**, съобразно техните желания и възможности.

СОЦИАЛНИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА АКТИВНОТО СТАРЕЕНЕ

СОЦИАЛНИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА АКТИВНОТО СТАРЕЕНЕ

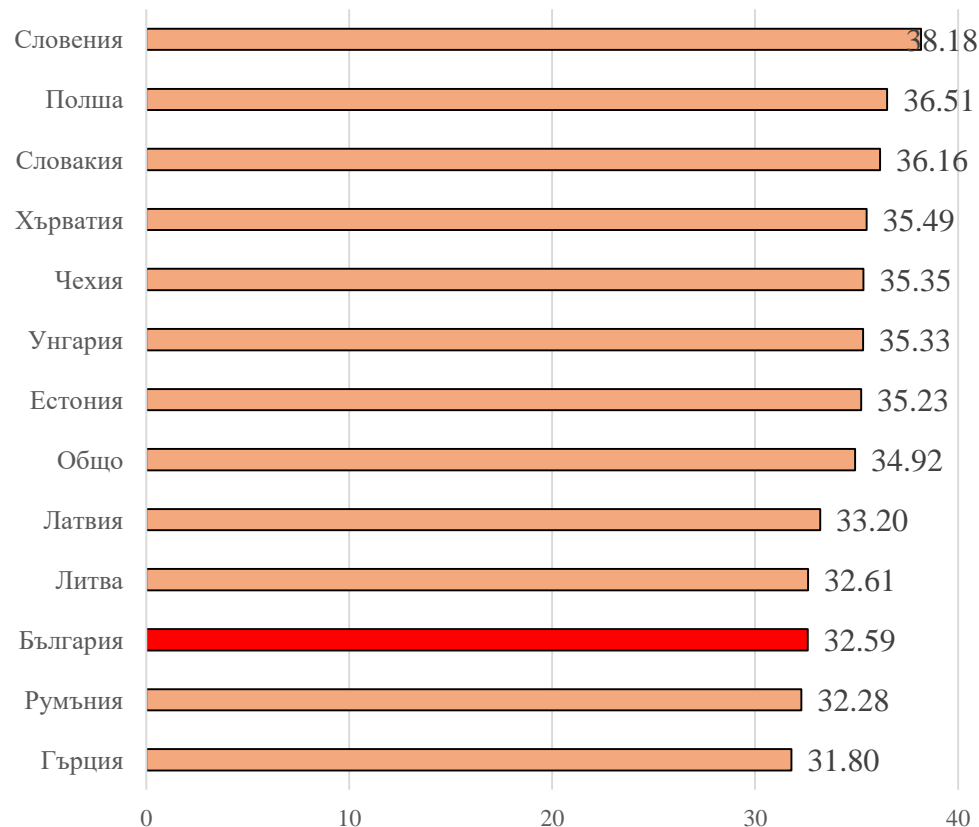
- Чрез сравнителен анализ на държави от Централна и Източна Европа по показатели за качество на живот, удовлетвореност от живота, участие в дейности и въздействие на различни фактори върху оценките на тези показатели се доказва:

- наблюдават съществени различия между отделните страни

- открил се сравнително **неблагоприятната** позиция на България

- **значим фактор** за качеството и удовлетвореността от живота във всички изследвани страни е **здравето**

Средни стойности на индекса на качество на живот по държави

ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА АКТИВНОТО СТАРЕЕНЕ

- Анализирани са възможностите на **гъвкавото пенсиониране** като фактор, стимулиращ възможностите за активно стареене и са описани особеностите на **българския пенсионен модел** и мястото на гъвкавото пенсиониране в него.
- Постигането на устойчиви, адекватни и високи пенсии е свързано с редица трансформации по отношение на **увеличаване на почасовата заетост, отлагане на пенсионирането, нормативното регламентиране на ранното пенсиониране** и други форми на гъвкаво пенсиониране.
- Правото на трудова заетост **след** достигане на пенсионна възраст и придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, са фактори за по-голяма гъвкавост по отношение както на размера на пенсионното плащане, така и на избора на момента на оттегляне от активна трудова дейност.
- В България, в сравнение с другите държави-членки на ЕС, почти **не съществуват бариери** пред пенсионерите за участие на пазара на труда нито по отношение на продължителността на трудовата заетост, нито по отношение на отработените часове, нито по отношение на възрастта.

ГЪВКАВОТО ПЕНСИОНИРАНЕ В КОНТЕКСТА НА АКТИВНОТО СТАРЕЕНЕ

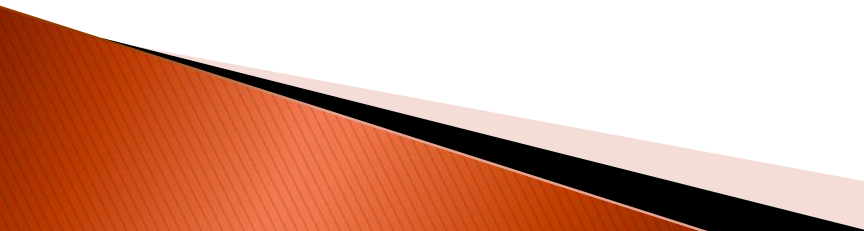
▶ Какво представлява гъвкавото пенсиониране?

Това е механизъм, даващ възможност на лицата сами да определят точния момент на пенсионирането си и до голяма степен да повлияят върху размера на полагаемата пенсия.

▶ Аспекти на гъвкавото пенсиониране:

- Гъвкавост по отношение на момента на пенсиониране – **ранно или отложено пенсиониране**
- Гъвкавост по отношение на прехода от заетост към пенсиониране – **плавен или бърз**
- Гъвкавост по отношение на дохода – **съчетание на трудови и пенсионни доходи; пълни или частични пенсии**

ГЪВКАВОТО ПЕНСИОНИРАНЕ В КОНТЕКСТА НА АКТИВНОТО СТАРЕЕНЕ

- ▶ Повечето страни от ЕС предлагат възможности за гъвкаво пенсиониране с редица ограничения и условности.
 - ▶ Стремех към ограничаване на ранното пенсиониране и насърчаване на по-късното.
 - ▶ Ефекти върху осигурителните системи от гъвкавото пенсиониране.
-

ГЪВКАВОТО ПЕНСИОНИРАНЕ В КОНТЕКСТА НА АКТИВНОТО СТАРЕЕНЕ

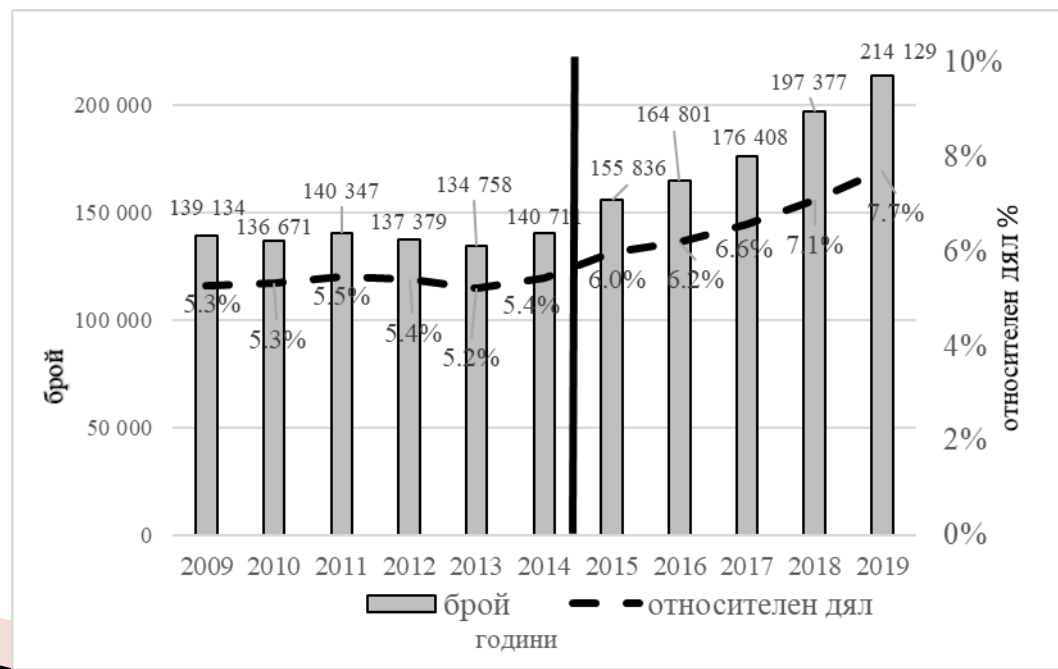
- ▶ Системата допуска ограничени възможности за гъвкаво пенсиониране, някои от които са:
 - Възможност за отлагане на пенсионирането при условие, че не е отпуснатата пенсия за старост (чл.70,ал.2 от КСО) (1:4)
 - Възможност за ранно пенсиониране до 1г., ако лицата имат изискуемия осигурителен стаж (пенсията се редуцира с 0,4 на сто за всеки недостигащ месец), (чл.68а от КСО)
 - Възможност за получаване на пенсия при непълнен осигурителен стаж (чл.68, ал1,2 от КСО) при навършване н 67г. и15г. действителен осигурителен стаж. Тя е в размер на 85% от ПОСВ (от 1 юли 2022 г. - 396,95 лв.)
 - Ранно пенсиониране на служителите от сектор „Сигурност“ (чл.69 от КСО)
 - Ранно пенсиониране на работещите в Първа и Втора категория труд
 - Възможност за ранно пенсиониране на учителите

ГЪВКАВОТО ПЕНСИОНИРАНЕ В КОНТЕКСТА НА АКТИВНОТО СТАРЕЕНЕ

- ▶ Възможности за гъвкаво пенсиониране при допълнителното осигуряване
- ОТ УПФ: лицето има право на допълнителна пожизнена пенсия за старост до една година преди навършване на възрастта, изискуема за пенсиониране от Първи стълб, ако натрупаните средства в партидата му позволяват отпускане на пенсия в размер над минималната ПОСВ;
- ОТ ППФ: При придобиване право на пенсия за ранно пенсиониране на категорийните работници;
- ОТ ДПФ: Възможност за получаване на пенсия до 5г. преди навършване на пенсионната възраст за Първи стълб;
- ОТ ФДДПОПС: До 5г. Преди навършване на изискуемата пенсионна възраст за този фонд, т. е. на 55г.

ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА АКТВНОТО СТАРЕЕНЕ

- Изследвана е динамиката на работещите пенсионери у нас за периода 2009-2019 г. и е направена прогноза с двугодишен хоризонт за броя и относителния дял на работещите пенсионери:
 - налице трайна тенденция **към увеличаване** и на броя и на относителния дял на работещите пенсионери, въпреки увеличаващата се възраст и стаж, необходими за придобиване на право на пенсия;
 - нарастването е особено ясно изразено в секторите **на образованието и здравеопазването**, където за изследвания период броят се е увеличил повече от два пъти;
 - очаква се тази тенденция да се запази в бъдеще, **НО С ПО-НИСКИ ТЕМПОВЕ**

ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА АКТВНОТО СТАРЕЕНЕ

- Анализирани са факторни влияния върху желанието за **ранно пенсиониране** и в резултат се откриха групи от възрастни хора, които са вероятно в по-неблагоприятно положение на пазара на труда и нямат възможности за подходяща трудова заетост:
 - като фактори, обуславящи желанието за ранно пенсиониране се откриха **лошото здравословно състояние, по-ниското образование, по-ниските доходи на домакинствата и по-ниското качество на живот**;
 - упражняването на право на пенсиониране и получаване на пенсия може да се разглежда и **като опит за изход от неблагоприятните** за отделния индивид условия на пазара на труда.

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ

- Въз основа на резултатите от направените анализи се очертават специфични групи от възрастното население у нас, които имат неблагоприятни позиции по отношение на здравето и достъпа до здравни грижи, участието в социалния живот и заетостта.

- В тази връзка е необходимо засилено прилагане мерки по четирите приоритета, свързани със стратегическата цел на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030г.):
 - „Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на заетостта“,
 - „Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на участието в обществото“,
 - „Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на самостоятелния живот“
 - „Създаване на капацитет и благоприятна среда за активен живот на възрастните хора на национално и на регионално ниво“.

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ

- Доказва се нуждата от гъвкави схеми за пенсиониране, както и създаване на стимули за участие на пазара на труда, особено за нискоквалифицираните и нискообразовани работници;
- Необходими са адекватни решения за стимулиране на заетостта сред възрастното население чрез данъчни облекчения и други инструменти;
- Необходими са целенасочени действия както за повишаване на здравната култура на възрастните хора, така и да им се предложи улеснен достъп до медицински грижи и услуги;
- Трябва да се предложат решения, които да подобрят условията на живот на възрастните хора у нас и да се създават условия за активното им участие в политическия и социален живот;
- Старееенето на населението може да се превърне във възможност за устойчиво развитие на обществото както у нас, така в Европейския съюз, но само ако се прилагат подходящи политики, основани на задълбочени анализи от емпирични изследвания.

ИЗТОЧНИЦИ НА ДАННИ, ИЗПОЛЗВАНИ В ИЗСЛЕДВАНЕТО

- литературни източници;
- официално публикувани данни от:
 - Организацията на обединените нации (ООН);
 - Евростат;
 - Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР);
 - Националният статистически институт (НСИ);
- Данни, получени по Закона за достъп до обществена информация от Националния осигурителен институт (НОИ);
- Индивидуални данни от:
 - Изследване на здравето, стареенето и пенсионирането в Европа (SHARE);
 - изследванията Евробарометър.

- ❑ **ПРОЕКТЪТ СЕ ФИНАНСИРА ОТ ЦЕЛЕВА СУБСИДИЯ ЗА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ НА УНСС**

- ❑ **СРОК НА ИЗПЪЛНЕНИЕ: 2018-2021г.**

- ❑ **Ръководител:**
 - проф. д-р Веселка Павлова, катедра “Статистика и иконометрия”
 - доц. д-р Екатерина Тошева, катедра “Статистика и иконометрия” (до м. февруари 2021)

- ❑ **Колектив:**
 - доц. д-р Мариана Мургова, катедра “Статистика и иконометрия”
 - доц. д-р Ралица Пандурска, катедра “Човешки ресурси и социална защита”
 - докторант Анастас Димов, катедра “Статистика и иконометрия”